

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародної економіки
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту

Завідувач кафедри_____

(підпис)

Козак Ю.Г.

(прізвище та ініціали)

“ ____ ” _____ 20 ____ року

Випускна робота

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

**з теми «Міжнародна торгівля послугами як фактор економічного розвитку
регіону (на прикладі Одеської області)»**

Виконав: студент 4 курсу, групи 3

спеціальності

6.030503 Міжнародна економіка

Моїсєєв Дмитро Сергійович

Науковий керівник д.е.н., професор

Козак Юрій Георгійович

Одеса - 2018 року

АНОТАЦІЯ

Моїсєєв Дмитро Сергійович, «Міжнародна торгівля послугами як фактор економічного розвитку регіону (на прикладі Одеської області)», випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Міжнародна економіка», Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

Випускна робота складається з 3 розділів. Об'єкт дослідження - економічні відносини, що виникають між регіоном та іншими суб'єктами світового господарства в процесі здійснення міжнародної торгівлі послугами.

У роботі розглядаються теоретичні основи дослідження зовнішньої торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону. Зроблено аналіз сучасного стану розвитку зовнішнього і внутрішнього ринків послуг Одеської області.

Проаналізовані основні чинники, що впливають на зовнішню торгівлю послугами Одеської області, визначено місце Одеської області в економіці України, проаналізовано обсяги зовнішньої торгівлі послугами Одеської області.

Надані пропозиції, щодо стимулювання зовнішнього ринку послуг Одеської області. Запропоновано створення сприятливих умов для розвитку зовнішнього ринку послугами в Одеській області та представлені орієнтири підвищення її економічного розвитку.

Ключові слова зовнішньоекономічна діяльність, регіон, торгівля послугами, зовнішній ринок, міжнародна логістика, шляхи удосконалення.

ANNOTATION

Moisieiev Dmytro Sergiyovich, "International trade of services as a factor of economical development of a region (an example of Odessa region)" on the receipt of educationally qualifying level of bachelor of speciality "international economy" the Odessa national economic university
Odessa, 2018

Final work is consist of 3 sections. . Object of study is the economical relations which appear between regions and other subjects of world economy in process of realization of international services trade.

In work theoretical basics of a research of foreign trade of services as a factor of economical development of a region. The analysis of the current state of development of internal and external services markets in Odessa region.

Key factors of development of foreign services market of Odessa region are analysed, the place of Odessa region in the economics of Ukraine is defined, volumes of foreign services trade of Odessa region are analysed.

Offers concerning the directions of stimulation of foreign services trade of Odessa region are provided. Creating favorable conditions for development of foreign services trade in Odessa region and the presented reference points of its economical development is offered.

Keywords: foreign economic activity, region, service trade, foreign market, international logistics, ways of improvement.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	7
1.1. Сутність та особливості міжнародної торгівлі послугами на рівні регіону.....	7
1.2. Чинники, що впливають на міжнародну торгівлю послугами на рівні регіону.....	14
1.3. Методи оцінки міжнародної торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону.....	19
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	28
2.1. Аналіз динаміки розвитку міжнародної торгівлі послугами в Одеській області	28
2.2. Аналіз чинників, що впливають на міжнародну торгівлю послугами Одеського регіону. SWOT-аналіз міжнародної торгівлі послугами Одеського ргіону.....	46
2.3. Факторна модель впливу міжнародної торгівлі послугами на економічний розвиток Одеського регіону	57
Висновки до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ.....	62
3.1. Організаційні заходи з вдосконалення міжнародної торгівлі послугами як фактору економічного розвитку Одеського регіону	62
3.2. Заходи з активізації міжнародної торгівлі логістичними послугами, як головного чинника економічного розвитку Одеського регіону.....	73
Висновки до розділу 3.....	78
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

В сучасних умовах поширення глобалізації помітна тенденція до подальшого розвитку процесу лібералізації світового ринку та інтернаціоналізації, а науково-технічний прогрес та майже повна свобода інформації через Інтернет включають в світову торгівлю товарів та послуг не лише країни, але й певні їх регіони. У державі та приватних осіб зростає актуальність питання аналізу зовнішньоекономічної діяльності регіону.

Актуальність досліджуваної теми визначається тенденцією щорічного росту ваги сфери послуг у світовій торгівлі. Країни, що включаються у неї, повинні аналізувати чинники, що впливають на розвиток зовнішньої торгівлі послугами для виходу на міжнародні ринки з конкурентоспроможною продукцією.

Питання міжнародної торгівлі послугами досліджувалися у працях таких вітчизняних економістів, як Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Кузнецова Г.В., Бірюкова О.В., Костікова А.А., а також таких зарубіжних вчених, як О. Каттанео, Дж.Б. Єнсен, П. Суве, М. Рой, Б. Натенс, Дж. Пун, Д.Л. Рігбі та інші.

Метою випускної роботи є дослідження господарської діяльності Одеського регіону в сфері міжнародної торгівлі послугами для встановлення існуючих факторів, тенденцій, закономірностей розвитку, виявлення можливих резервів покращення діяльності цієї сфери та розробка рекомендацій по їх мобілізації.

Для досягнення поставленої мети в ході дослідження необхідно вирішити наступні **завдання**:

- виявити ключові поняття;
- виявити чинники, що впливають на зовнішню торгівлю послугами на рівні регіону;
- зазначити методи оцінки зовнішньої торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону;

- провести аналіз динаміки розвитку зовнішньої торгівлі послугами в Одеській області;
- провести аналіз чинників, що впливають на зовнішню торгівлю послугами на рівні регіону;
- розробити факторну модель впливу зовнішньої торгівлі послугами на економічний розвиток Одеського регіону;
- виявити основні напрями вдосконалення зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону;
- запропонувати пропоновані шляхи вдосконалення зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають між регіоном та іншими суб'єктами світового господарства в процесі здійснення міжнародної торгівлі послугами.

Предметом дослідження є вироблення теоретичних та практичних положень щодо активізації міжнародної торгівлі послугами в Одеській області.

Методичну основу випускної роботи складають теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, присвячені проблемам міжнародної торгівлі послугами. При написанні роботи використовувалися загально- економічні та спеціальні методи: узагальнення та синтез, порівняння, статистичний та економічний синтез, факторний аналіз, графічні методи.

Інформаційна база дослідження ґрунтується на законах Конституції України, указах Кабінету міністрів, указах Міністерства закордонних справ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі та інших міністерств, даних Державної служби статистики України, даних міжнародних організацій.

Практичне значення роботи полягає в одержанні результатів аналізу чинників, що впливають на міжнародну торгівлю послугами регіону (на прикладі Одеської області) та розробка рекомендацій по розвитку цієї сфери на рівні регіону.

Структура й обсяг роботи. Випускна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі роботи розглядаються теоретико-методичні основи аналізу міжнародної торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону.

У другому розділі проводиться аналіз міжнародної торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону.

В третьому розділі викладено запропоновані шляхи вдосконалення міжнародної торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

Таким чином, після проведення дослідження щодо впливу міжнародної торгівлі послугами як фактору економічного розвитку регіону (на прикладі Одеської області), можемо зробити висновки:

1. В сучасних умовах глобалізації, затяжної кризи та жорсткої конкуренції для країн та національних регіонів важливим є вихід на зовнішні ринки з конкурентоспроможними товарами та послугами, збільшення обсягів експорту місцевих виробників, що забезпечить економічне зростання, стабільність і добробут.
2. Активна участь регіону в міжнародній торгівлі послугами свідчить про рівень його економічного розвитку.
3. На розвиток сфери послуг на рівні регіону впливають такі чинники: розвиток швидкими темпами ринку світових послуг, спеціалізація регіону, відповідність стандартам світового ринку послуг, географічне положення регіону, розвинутість інфраструктури регіону, туристична привабливість регіону, інвестиційна привабливість регіону, регулювання зовнішньої торгівлі послугами регіону міжнародними організаціями, торгівельна політика уряду, використання тарифних (мити) та нетарифних методів регулювання торгівлею, наявність конкурентних переваг перед експортерами послуг інших регіонів та країн, ефективність національної банківської системи, світові тенденції та зрушення у міжнародній торгівлі послугами.
4. Великі обсяги експорту послуг пожвавлюють діяльність регіону, покращують туристичну та інвестиційну привабливість та ведуть до подальшого економічного розвитку регіону.
5. Для аналізу зовнішньоекономічної діяльності регіону використовують показники: абсолютні, відносні, показники структури, показники інтенсивності, показники ефективності.

6. Одеський регіон є дуже преспективним у плані розвитку і займає важливе місце у господарському комплексі України. Це забезпечується завдяки таким чинникам, як вигідне географічне положення на перетині транспортних шляхів і доступу до моря, ефективно працюючих портів, налагоджені ділові зв'язки, спеціалізація області на транспортних послугах- морських у більшій мірі, сприятливий туристичній привабливості, високій діловій активності місцевих виробників та інших факторів впливу.
7. Результати SWOT- аналізу дають нам можливість детально розглядати наявні внутрішні проблеми, переваги регіону, зовнішні загрози та можливості щодо подальшої діяльності у міжнародній господарській системі. Ми отримали не дуже втішні тенденції як у зовнішній торгівлі, так і в соціальній, демографічній, культурній та інших сферах, що повинно привернути увагу державних органів, підприємців та вчених для більш детального вивчення проблем.
8. Для розробки стратегії економічного розвитку регіону необхідно враховувати переваги області та її недоліки, сильні і слабкі сторони.
9. Вважаю необхідним привернення уваги органів влади та суб'єктів ЗЕД для стійкого економічного розвитку Одеського регіону у розрішенні таких питань і проблем:
  - розширення надання послуг у агропромисловому секторі;
  - динамізація експорту товарів і послуг регіону, а також раціоналізація імпорту;
  - діяльність місцевих підприємств з надання міжнародних послуг, підтримки та стимулювання такого бізнесу, вдосконалення місцевого законодавства щодо діяльності місцевих і зарубіжних організацій;
  - стимулювання налагодження довготривалих ділових відносин з країнами Європи, Азії та США;

- використання в торгівлі професійно проработаних сайтів, баз даних, каталогів продукції з декількома мовами для будь-якого покупця чи інвестора;
- подальша співпраця з партнерами і динамізація діяльності єврорегіону «Нижній Дунай»;
- підвищення інвестиційної привабливості регіону і залученню іноземних інвестицій;
- погашення заборгованостей перед МВФ та Світовим банком будь-якою ціною, щоб дати можливість Україні не просто економічно розвиватися, а не ув'язнути ще глибше у тяжкій економічній кризі;
- Українська економічна і військова політика повинна стати більш практичною і значно менше агресивною, щоб ефективно використовувати таку перевагу регіону, як вдале географічне положення на шляху Заходу і Сходу та наявність виходу до моря
- динамізація експорту таких видів послуг, як логістичні, ділові, ремонтні, фінансові та інші;
- більш повна реалізація величезного рекреаційного та туристичного потенціалу;
- заходи до стабілізації банківської системи, зниження корупції, інфляції, стимулювання внутрішньої ділової активності та попиту різними механізмами;
- Одним з найважливіших завдань є стимулювання експорту логістичних послуг, що зможе викликати економічний розвиток Одеського регіону.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Хасбулатов Р.И. Международная торговля; учебное пособие для бакалавриата и магистратуры / под ред. Р. И. Хасбулатова. —Москва: Издательство Юрайт, 2018. — 489 с.
- 2) Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: підручник / Козак Ю. Г. , Логвінова Н.С, Центр учбової літератури , Київ, 2015. — 511 с.
- 3) Коттлер Ф., Основы маркетинга: учебное пособие, Киев, Издательство «Вильямс», 2015. — 632 с.
- 4) O. Cattaneo International Trade in Services: New trends and opportunities for developing countries/ O. Cattaneo, M. Engman, S. Saéz, R.M. Stern, 2014. — 388 с.
- 5) Бирюкова О.В. Регулирование международной торговли услугами, учебное пособие. — Издательство «Юрайт», Москва, 2016. —247 с.
- 6) Козак Ю.Г. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник, 5 видання / Козак Ю.Г., Єрмакова О.А:— Київ, 2016. — 290 с.
- 7) Джаман М.О. Теорія економіки регіонів; навчальний посібник, Київ, 2014. — 384 с.
- 8) Бутко М.П Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку: колективна монографія/ за редакцією Бутка М.П. — К. :Кондор-Видавництво, 2016. — 432 с.
- 9) Козак Ю. Г. Міжнародна економіка, Центр учбової літератури , Київ, 2013. — 332 с.
- 10) Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник / Козак Ю.Г., Єрмакова О.А. . — Одеса: Фенікс, 2013. — 332 с
- 11) Шталь Т.В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: навчальний посібник— Харків, Видавництво «Форт», 2015. — 365 с.
- 12) Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство- регіон навчальний посібник— Київ, Центр учбової літератури, 2016. — 240 с.
- 13) Козак Ю.Г. Міжнародні економічні відносини: запитання та відповіді: навчальний посібник— Київ, Центр учбової літератури, 2017. — 332 с.

- 14) Статистичний щорічник Міністерства економічного розвитку і торгівлі України Економічний розвиток у розрізі регіонів України, 2017
- 15) Авдокушин Є.В. Міжнародні економічні відносини : підручник, Київ, 2015. — 368 с.
- 16) Статистичний щорічник Міжнародного Валютного Фонду Перспективи розвитку світової економіки, 2017
- 17) Козак Ю.Г. Математичні методи та моделі для магістрів з економіки: навчальний посібник / Козак Ю.Г., Мацкул В.М. — Київ, 2017. — 254 с.
- 18) Anti Grower Goswami Exporting Services / Anti Grower Goswami, Mattoo A., Saéz S., Washington, 2012. — 351 p.
- 19) Кзнецова Г.В. Міжнародна торгівля товарами та послугами: підручник. — Москва: Издательство Юрайт, 2015— 571 с.
- 20) Thomas Farole The Internal Geography of Trade. — New York, 2013. — 301 p.
- 21) World Trade Statistic Review: World Trade Organisation Publication, 2017
- 22) Офіційна сторінка Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>.
- 23) Офіційна сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 24) Офіційна сторінка Національного Банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
- 25) Інвестиційний рейтинг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/sp-podtverdilo-kreditnyj-rejting-ukrainy-na-urovne-b-336383/>
- 26) WTO Services Trade Statistics [Electronic source]. — Accesss mode: https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/serv_e.htm
- 27) Official site of EuroStat [Electronic source]. — Accesss mode: <http://ec.europa.eu/eurostat>
- 28) Інвестиційний рейтинг Одеської області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uanews.odessa.ua/society/2016/12/01/115976.html>

- 29) Зовнішня торгівля послугами за видами послуг Одеської області за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/zed/zed14.htm
- 30) Прямі інвестиції за видами економічної діяльності Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/zed/zed19.htm
- 31) Зовнішня торгівля послугами Одеської області за країнами світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/zed/zed13.htm
- 32) Регіональний ВВП Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pollotenchegg.livejournal.com/157320.html>
- 33) Головна сторінка Одеського обласного управління водних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oouvr.gov.ua/uk/>
- 34) Програма розвитку туризму та курортів в Одеській області 2017-2020: публікація одеської обласної ради, 2016
- 35) Андреас Фьерстер Торгівля послугами // Журнал європейської економіки, видання Тернопільського Національного Економічного Університету, 2008, ISSN: 1684-906X
- 36) Туристичні потоки у 2017 році [Електронний ресурс] режим доступу до ресурсу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/tyrizm/tyrizm1.htm
- 37) Санаторно-курортні та оздоровчі заклади [Електронний ресурс] режим доступу до ресурсу: http://od.ukrstat.gov.ua/stat_info/tyrizm/tyrizm3.htm
- 38) Офіційна сторінка Агенства Транскордонного співробітництва «Нижній Дунай» [Електронний ресурс] режим доступу до ресурсу: <http://euroregionagency.od.ua/>
- 39) Транскордонні компанії Одещини [Електронний ресурс] режим доступу до ресурсу: <http://dumskaya.net/news/opredeleny-krupnejshie-predpriyatiya-nalogoplate-014789/>
- 40) Угода про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс] режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

- 41) Wood, D.F. International Logistics / Wood, D.F., Barone, A.P., Murphy, P.R., Wardlow, D.L., Amacom, New York, etc., 2002. — 422 p.
- 42) Pierre A. David International Logistics: The Management of International Trade / Pierre A. David, Richard D. Steward. — New York : Cengage Learning, 2015. — 439 p.
- 43) Joshi D International logistics: the essence of success in IMPEX. — New York, 2015. — 5 p.
- 44) Andrzej Szymonik International Logistics. — Lodz, 2014. — 119 p.
- 45) Бурнасов А.С. , Світова політика / Бурнасов А.С. // Вісник МГІМО. —2013. — № 2. — 29 с.